

Trwające postępowania sądowe jako przesłanka wykluczająca możliwość uznania likwidacji spółki z o.o. za zakończoną, a tym samym wykreślenia jej z KRS

Glosa krytyczna do postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu z 31 stycznia 2017 r. (X Ga 765/16)

Mikołaj Kondej

Przesłanką do przygotowania niniejszego artykułu pozostaje wydane przez Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowienie z 31 stycznia 2017 r. (X Ga 765/16) sankcjonujące wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością mimo faktu, iż wobec spółki tej toczyły się postępowania cywilne w sprawach o zapłatę. W ocenie autora niniejszej glosy orzeczenie to, ze względu na precedensowy charakter oraz zagrożenia, które rodzi ono dla bezpieczeństwa obrotu, wymaga krytycznego omówienia.

Stan faktyczny sprawy i rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego

Głosowanie orzeczenie zostało wydane w stanie faktycznym, w którym kontrahent spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jeszcze przed otwarciem jej likwidacji, wytoczył przeciwko spółce pierwsze powództwa. Następnie, po otwarciu likwidacji, zgłosił on swoje wierzytelności likwidatorowi spółki, który jednak odmówił ich uznania. Skutkiem tego wobec spółki wytoczono kolejne powództwa. Likwidowana spółka aktywnie kwestionowała istnienie długów w procesach cywilnych, będąc w nich reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Likwidator spółki w trakcie trwania procesów zaspokajał z jej majątku innych wierzycieli. W pewnym momencie doprowadziło to do sytuacji, w której spółka pozostała bez żadnego majątku, mimo że wytoczone przeciwko niej przez wierzyciela powództwa nie zostały jeszcze rozstrzygnięte. Likwidator uznał, iż w takiej sytuacji likwidacja może zostać uznana za zakończoną i złożył wniosek o wykreślenie spółki z rejestru. Do postępowania rejestrowego przystąpił wierzyciel spółki. Referendarz sądowy rozstrzygający wniosek spółki o wykreślenie podmiotu z rejestru odmówił wykreślenia wskazując, iż *skorzystanie przez spółkę z możliwości wykreślenia z rejestru, pomimo tego, że toczą się wobec spółki postępowania sądowe stanowiłoby nadużycie prawa – art. 5 kc. Pozbawiłoby ono wierzyciela możliwości dochodzenia swoich praw w sądzie, czyniąc toczące się postępowania bezprzedmiotowymi*. Na skutek złożenia przez spółkę skargi na orzeczenie referendarza, Sąd Rejonowy wykreślił spółkę z rejestru. W stosunku do złożonego postanowienia apelację złożył uczestnik postępowania (wierzyciel). Głosowanym postanowieniem apelacja ta została oddalona.

Sąd Okręgowy w Poznaniu uzasadniając wykreślenie wskazał, że *nie stanowi przeszkody do uwzględnienia tego wniosku [wniosku o wykreślenie] fakt, że nie zostały jeszcze zakończone*

postępowania sądowe toczące się z udziałem wnioskodawcy, a zatem pozostały jeszcze ewentualne niezaspokojone zobowiązania wykreślanego podmiotu. Nie budzi bowiem wątpliwości i znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że możliwe jest wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jeżeli nie ma ona majątku pozwalającego na wypełnienie w toku postępowania likwidacyjnego jej zobowiązań i zobowiązania te pozostaną niewypelnione. Zdaniem Sądu Okręgowego likwidacja spółki jest ukończona wówczas, gdy w majątku spółki nie ma już żadnych składników majątkowych i okoliczność ta zostanie stwierdzona sprawozdaniem likwidacyjnym. Co za tym idzie, zdaniem Sądu Okręgowego, w realiach rozpatrywanej sprawy niewątpliwie likwidator dokonał wszystkich określonych przepisami czynności likwidacyjnych niezbędnych do uznania, że spółka zakończyła swoją działalność i winna zostać wykreślona z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego.

W mojej ocenie nie sposób się zgodzić z zajętym przez Sąd Okręgowy stanowiskiem, wskazującym na to, iż dopuszczalne jest wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego spółki wobec, której toczą się postępowania sądowe w sprawach o zapłatę.

Zakończenie procesów sądowych jako obligatoryjna czynność likwidacyjna

Na gruncie przepisów kodeksu spółek handlowych, rozwiązanie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (utrata przez nią bytu prawnego), w przypadku podjęcia przez jej wspólników uchwały o rozwiązaniu spółki, następuje dopiero po zakończeniu postępowania likwidacyjnego⁸². Uchwała o rozwiązaniu spółki skutkuje zmianą celu jej istnienia: spółka z o.o. w likwidacji nie jest już nakierunkowana na osiągnięcie wspólnego celu gospodarczego przez jej wspólników, ale na zakończenie działalności⁸³. Powyższe znajduje pełne potwierdzenie w brzmieniu art. 282 §1 ksh⁸⁴, który wskazuje na obowiązki likwidatorów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Zgodnie z tym przepisem *likwidatorzy powinni zakończyć interesy bieżące spółki, ściągnąć wierzytelności, wypełnić zobowiązania i upłynnić majątek spółki (czynności likwidacyjne).*

Zakończenie bieżących interesów spółki, o którym mowa we wskazanym przepisie, ma charakter otwartego katalogu czynności, którego zakres podlega ocenie *ad casum*⁸⁵. W doktrynie nie budzi jednak wątpliwości, iż zakończenie interesów spółki wymaga od likwidatorów doprowadzenia do końca spraw sądowych, w których likwidowany podmiot uczestniczy. Świadczą o tym między innymi następujące wypowiedzi nauki:

⁸² R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski et. al., wyd. 5, Legalis/El., komentarz do art. 270 ksh.

⁸³ A. Terc [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, wyd. 17, Legalis/El, Komentarz do art. 270 ksh.

⁸⁴ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1577 ze zm.).

⁸⁵ A. Kamińska [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, wyd. 17, Legalis/El, Komentarz do art. 282 ksh.

- „By móc zakończyć postępowanie likwidacyjne, muszą być zakończone wszelkie sprawy spółki, w tym postępowania sądowe i administracyjne, w których ona uczestniczy”⁸⁶.
- „Likwidacja może się zakończyć dopiero wówczas, gdy znanych wierzycieli zaspokojono lub zabezpieczono, zabezpieczono wierzycieli nieznanych, ale którzy zgłosili się przed podziałem, zakończone zostały spory sądowe, w których spółka uczestniczyła.”⁸⁷.

Fakt, iż przed zakończeniem bytu prawnego niezbędne jest rozstrzygnięcie toczących się wobec danego podmiotu spraw sądowych jest oczywisty gdy zestawia się ze sobą brzmienie art. 285 ksh oraz art. 302 kodeksu karnego. Zgodnie z pierwszym ze wskazanych przepisów powinnością likwidatora spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest nie tylko zaspokojenie wierzytelności bezspornych, ale również złożenie do depozytu sądowego środków na zabezpieczenie wierzytelności niewymagalnych i spornych. Art. 302 kodeksu karnego ustanawia zaś, w sytuacji grożącej spółce niewypłacalności, zakaz zaspokajania lub zabezpieczenia tylko niektórych wierzycieli, ze szkodą dla pozostałych. Zestawienie treści obu przywołanych regulacji wskazuje iż, jeżeli występuje ryzyko, iż majątek spółki nie wystarczy na zaspokojenie zgłoszonych w toku likwidacji wierzytelności, rozstrzygnięcie wytoczonych przeciwko spółce procesów sądowych o zapłatę jest niezbędne by likwidator mógł równomiernie podzielić majątek spółki pomiędzy wierzycieli, nie narażając się na sankcję z art. 302 kodeksu karnego.

Dotychczasowe rozważania wskazują więc jednoznacznie, iż proces likwidacji spółki, wobec której toczą się procesy sądowe nie może zostać uznany za prawidłowo zakończony. **Zakończenie toczących się z udziałem likwidowanego podmiotu sporów sądowych jest na gruncie art. 282 §1 ksh obligatoryjną czynnością likwidacyjną.**

Brak zakończenia czynności likwidacyjnych a dopuszczalność wykreślenia z rejestru spółki nie posiadającej majątku

Sąd Okręgowy, uzasadniając postanowienie o oddaleniu apelacji, wskazał iż w jego ocenie likwidacja jest ukończona również wtedy jeżeli spółka nie ma *majątku pozwalającego na wypełnienie w toku postępowania likwidacyjnego jej zobowiązań i zobowiązania te pozostaną niewypelnione*. Powyższe stwierdzenie nawiązuje do linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, zgodnie z którą dopuszczalne pozostaje wykreślenie spółki z rejestru, jeżeli cały majątek likwidacyjny został podzielony między wierzycieli, nawet w sytuacji jeżeli pozostały jeszcze niezaspokojone zobowiązania spółki⁸⁸.

⁸⁶ R. Pabis [w:] M. Bieniak, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, wyd. 5, Legalis/El., Komentarz do art. 288 ksh

⁸⁷ A. Kidyba, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, wyd. 6, Legalis/El., Komentarz do art. 288 ksh.

⁸⁸ Reprezentatywne dla wskazanej linii orzeczniczej pozostają m.in.: Postanowienie z dnia 18 grudnia 1996 r., sygn. akt: I CKN 20/96; Postanowienie z dnia 8 stycznia 2002 r., sygn. akt: I CKN 752/99; Postanowienie z dnia 5 grudnia 2003 r., sygn. akt: IV CK 256/02; Postanowienie z dnia 18 października 2006 r., sygn. akt: II CSK 136/06; Postanowienie z dnia 20 września 2007 r., sygn. akt: II CSK 240/07.

Odnosząc się do wskazanej argumentacji należy zwrócić uwagę na zasadniczą odmienność stanów faktycznych będących przedmiotem przywołanych orzeczeń Sądu Najwyższego od tego będącego przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego. Omawiane orzecznictwo dotyczyło bowiem sytuacji, w których postępowanie likwidacyjne toczyło się po uprzednim oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, ze względu na okoliczność braku majątku spółki wystarczającego do zaspokojenia kosztów postępowania upadłościowego.

Analiza uzasadnień poszczególnych wyroków wskazuje, iż problemem prawnym rozpatrywanym we wskazanych sprawach było to jak należy rozumieć wynikający z art. 282 §1 ksh obowiązek likwidatorów do wypełnienia zobowiązań spółki. Sąd Najwyższy przyjął, iż zobowiązania te powinny być wykonane w takim zakresie w jakim pozwala na to majątek likwidowanego podmiotu⁸⁹. **Uzasadnienia wskazanych orzeczeń nie pozwalają na przyjęcie, iż Sąd Najwyższy przyjął za obowiązującą zasadę, iż brak majątku spółki oznacza automatycznie koniec postępowania likwidacyjnego.** Analiza przywołanej w uzasadnieniach argumentacji wskazuje wręcz przeciwnie. Sąd Najwyższy wskazywał bowiem, iż podmioty, których dotyczyły rozstrzygnięcia były jednostkami „martwymi” nie prowadzącymi żadnej działalności i nie uczestniczącymi w żaden sposób w obrocie gospodarczym. We wskazanych orzeczeniach Sąd Najwyższy argumentował, iż nie ma podstaw do utrzymywania bytu prawnego spółki, jeżeli utraciła ona zdolność uczestniczenia w działalności gospodarczej a jednocześnie nie ma perspektyw, by jej dalsze pozostawanie w obrocie pozwoliło wierzycielom wyegzekwować ich długi⁹⁰. Sąd Najwyższy dlatego więc godził się na wykreślenie wskazanych spółek z rejestru, iż utrzymywanie wpisu podmiotu w Krajowym Rejestrze Sądowym, nie polepszało w żaden sposób sytuacji wierzycieli.

Celowość dalszego prowadzenia procesów w przypadku braku majątku spółki

W tym kontekście, należy podkreślić, iż w stanie faktycznym, który stał się podstawą wydania glosowanego orzeczenia, spółka mimo że nie posiadała żadnego majątku, to jednak, do momentu uprawomocnienia się postanowienia o jej wykreśleniu z KRS, aktywnie uczestniczyła w toczących się wobec niej procesach sądowych. Była ona w nich reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, który składał w jej imieniu wnioski dowodowe oraz środki odwoławcze. Spółka nie była więc podmiotem „martwym”, nie uczestniczącym w obrocie gospodarczym. Brak majątku nie wykluczał przy tym możliwości dalszego uczestnictwa przez spółkę w procesach. W toku postępowań skutecznie ubiegała się ona bowiem w nich o zwolnienie z

⁸⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 18 grudnia 1996 r. (I CKN 20/96).

⁹⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2007 r. (II CSK 240/07).

kosztów sądowych, miała też możliwość wystąpienia, ze względu na brak majątku, w trybie art. 117 §3 kpc⁹¹ o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Równocześnie, w analizowanym stanie faktycznym, utrzymanie bytu prawnego spółki do zakończenia toczących się w niej procesów było celowe, zwiększało bowiem szansę wierzyciela wyegzekwowania jego roszczeń. W spółce z ograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązania spółki, które nie mogą być zaspokojone z majątku spółki odpowiadają członkowie jej zarządu (likwidatorzy). Art. 299 ksh stanowi bowiem, iż jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania. Co istotne, roszczenie wierzycieli z tego tytułu powstają jednak dopiero w chwili bezskuteczności egzekucji wierzytelności objętej prawomocnym tytułem egzekucyjnym wystawionym przeciwko spółce⁹². W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się przy tym jednolicie, iż uzyskanie tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce jest konieczną przesłanką dla dochodzenia roszczeń od członków zarządu spółki na podstawie art. 299 ksh⁹³. W wydawanych wyrokach wskazuje się wręcz, iż fakt wykreślenia spółki z rejestru nie uchyla powyższego wymogu, nawet jeżeli w obrocie funkcjonują nieprawomocne orzeczenia zasądzające roszczenie od spółki⁹⁴. W efekcie, w analizowanej sprawie, utrzymanie bytu prawnego spółki do momentu zakończenia procesów sądowych przeciwko niej było celowe, gdyż mogło umożliwić wierzycielowi skorzystanie z jego uprawnienia wynikającego z art. 299 ksh.

Odnosząc się do wskazanej argumentacji, Sąd Okręgowy w uzasadnieniu głosowanego orzeczenia wskazał, iż przepis *art. 300 ksh przewiduje /.../ krzyżowanie się podstaw odpowiedzialności z art. 299 ksh z innymi przepisami regulującymi odpowiedzialność odszkodowawczą i że wierzyciel może /.../ dochodzić swych roszczeń także na podstawie art. 415 kc, 471 kc czy art. 21 ust. 3 prawa upadłościowego*. Sąd Okręgowy argumentuje więc, iż uzyskanie tytułu egzekucyjnego wobec spółki nie było niezbędne, albowiem, nawet w braku tego tytułu, wierzyciel miał możliwość dochodzenia swoich roszczeń na podstawie innych przepisów.

Z przyjętym przez Sąd Okręgowy sposobem rozumowania nie sposób się zgodzić. Podkreślenia wymaga, iż ustawodawca przewidział, iż art. 299 ksh może znaleźć zastosowanie dopiero gdy egzekucja wobec spółki okazała się bezskuteczna, a więc właśnie wtedy gdy spółka nie ma żadnego majątku. Przepis ten ma więc chronić wierzyciela właśnie w takich stanach faktycznych, jak ten który zaistniał w analizowanej sprawie, a więc gdy spółka nie ma majątku. Argumentacja, iż przepis ten można pominąć, bo istnieją inne przepisy, które mogą umożliwić

⁹¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego. (t.j. Dz.U. 2016 poz. 1822 ze zm.).

⁹² Strzępka/Zielińska [w:] *J. Strzępka* (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Wyd. 7, Komentarz do art. 299 ksh.

⁹³ Uchwała Sadu Najwyższego z 15 czerwca 1999 r. (III CZP 10/99); Wyrok Sadu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r. (I PK 78/11); Wyrok Sadu Najwyższego z dnia 21 września 2005 r. (V CK 129/05); Wyrok Sadu Najwyższego z 13 marca 2014 r. (I CSK 286/13).

⁹⁴ Wyrok Sadu Najwyższego z 13 marca 2014 r. (I CSK 286/13).

wierzycielowi dochodzenie jego roszczeń, ignoruje całkowicie rolę i znaczenie art. 299 ksh w porządku prawnym.

Podkreślenia wymaga, iż zasady odpowiedzialności piastunów spółki na gruncie art. 299 ksh kształtują się odmiennie od tych, które występują na gruncie przywołanych przez Sąd Okręgowy regulacji. Po pierwsze, w oparciu o art. 299 ksh członek zarządu odpowiada za całość zobowiązań spółki, których nie można zaspokoić z jej majątku⁹⁵. Jest to sytuacja zgoła odmienna od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie przepisów przywołanych przez Sąd Okręgowy, gdzie dłużnik odpowiada wyłącznie za szkodę. Po drugie art. 299 ksh przewiduje dla wierzyciela daleko idące preferencje w zakresie ciężaru dowodu, przerzucając na piastunów spółki obowiązek wykazania, iż we właściwym terminie zgłosili oni wniosek o ogłoszenie upadłości. Między innymi z tych powodów, w doktrynie podkreśla się, iż podstawa odpowiedzialności z art. 299 ksh, jest zazwyczaj dla wierzyciela korzystniejsza niż odpowiedzialność na podstawie innych przepisów⁹⁶.

W mojej ocenie treść art. 299 ksh wyraźnie wskazuje, że wolą ustawodawcy było to, by przepis ten znalazł zastosowanie w każdym przypadku gdy majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie długów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Dopuszczenie do sytuacji, w której piastuni spółki, mogą uwolnić się od wskazanej odpowiedzialności poprzez złożenie, przed momentem uzyskania przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego wobec spółki, wniosku o wykreślenie spółki z rejestru w oparciu o argumentację, że spółka nie posiada żadnego majątku, pozostaje rażąco sprzeczne z *ratio legis* wskazanego przepisu. Zaakceptowanie poglądu zaprezentowanego przez Sąd Okręgowy mogłoby prowadzić do sytuacji, w której piastunom spółki, w sytuacji pojawienia się istotnych roszczeń spornych, opłacałoby się, w celu uniknięcia ryzyka odpowiedzialności z art. 299 ksh, otworzyć postępowanie likwidacyjne i doprowadzić do jak najszybszego pozbawienia spółki majątku w celu uniknięcia ryzyka odpowiedzialności na podstawie wskazanego przepisu.

Uznanie, iż dopuszczalne pozostaje wykreślenie spółki z rejestru spółki przed rozstrzygnięciem wytoczonych przeciwko niej powództw może prowadzić do rażącego zróżnicowania pozycji poszczególnych wierzycieli spółki. Wobec tych z nich, którzy uzyskali tytuł wykonawczy wobec spółki jeszcze przed wykreśleniem piastuni spółki odpowiedzialiby bowiem na podstawie art. 299 ksh, zaś pozostali musieliby wywodzić ich odpowiedzialność z innych przepisów. W tym kontekście należy wskazać, iż trudno przyjąć za prawidłową taką wykładnię przepisów, która prowadzi do tego, iż o zasadach (podstawach) odpowiedzialności dłużnika decydują nie przesłanki obiektywne, a to czy wierzycielowi udało się rozstrzygnąć proces przed momentem wykreślenia podmiotu z rejestru.

⁹⁵ Strzępka/Zielińska [w:] J. Strzępka (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Wyd. 7, Komentarz do art. 299 ksh.

⁹⁶ Strzępka/Zielińska [w:] J. Strzępka (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Wyd. 7, Komentarz do art. 299 ksh.

Dopuszczenie wykreślenia z rejestru przed rozstrzygnięciem toczących się wobec niej spraw sądowych jest także nieracjonalne gdy weźmiemy pod uwagę kwestię efektywności procesowej. Wierzyciel spółki, w sytuacji gdy likwidator odmawia zaspokojenia jego wierzytelności, nie ma innego wyjścia jak wytoczyć przeciwko spółce powództwa. Tak długo jak istnieje majątek spółki nie ma on bowiem zasadniczo podstaw do dochodzenia roszczeń od byłych członków zarządu czy likwidatorów danego podmiotu, równocześnie zaś musi on przeciwdziałać przedawnieniu roszczeń. Dopuszczenie do wykreślenia spółki z rejestru w trakcie procedowania powództw skutkowałoby koniecznością umorzenia postępowań, co pozbawiałoby wszelkich podejmowanych przez strony czynności jakiegokolwiek znaczenia. Nawet gdyby spór między stronami był już nieprawomocnie rozstrzygnięty w pierwszej instancji, to w momencie wykreślenia spółki wyrok ten podlegałby uchyleniu. W efekcie cały wysiłek włożony przez aparat sądowiczy oraz strony w rozstrzygnięcie procesu szedłby na marne. Wszelkie dowody i czynności procesowe musiałyby zostać przeprowadzone, w ewentualnym postępowaniu przeciwko członkom zarządu czy likwidatorom, na nowo. Sytuacja taka byłaby skrajnie nieracjonalna.

Należy zwrócić też uwagę, iż w doktrynie wskazuje się na możliwość wystąpienia sytuacji, w której po wykreśleniu spółki ujawni się jej nieznaną majątek⁹⁷. Chociaż sporne pozostaje to jaki ma on wówczas charakter, to pozostaje jasne, iż w razie jego ujawnienia powinien on podlegać podziałowi między wierzycieli, a gdy tych nie ma wspólników spółki. Również w tym zakresie wierzyciel ma interes prawny w uzyskaniu tytułu wykonawczego wobec spółki, albowiem ten umożliwia mu prowadzenie egzekucji z takiego majątku. Dopuszczenie do wykreślenia spółki z rejestru przed rozstrzygnięciem toczących się wobec niej powództw, skutkowałoby umorzeniem toczących się postępowań, co w konsekwencji biorąc pod uwagę terminy przedawnienia, mogłoby uniemożliwić wierzycielowi egzekucję z majątku spółki ujawnionego już po jej wykreśleniu z rejestru⁹⁸.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszczające wznowienie postępowania w sprawie o wykreślenie w przypadku konieczności rozstrzygnięcia sporu sądowego

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń dopuścił wznowienie postępowania w przedmiocie wykreślenia podmiotu z krajowego rejestru sądowego, w sytuacji gdy wierzyciel spółki nie brał udziału w postępowaniu rejestrowym, a na

⁹⁷ Tak m.in. R. Pabis [w:] M. Bieniak, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, wyd. 5, Legalis/El., Komentarz do art. 288 k.s.h.

⁹⁸ Na marginesie należy wskazać, iż przedawnienie roszczenia wobec spółki nie skutkowałoby jednak przedawnieniem odpowiedzialności członków zarządu/likwidatorów. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z 19 listopada 2008 r. (III CZP 94/08) osoby te nie mogą uchylać się od odpowiedzialności z art. 299 ksh podnosząc zarzut, iż roszczenie wierzyciela wobec zarządzanej przez nich spółki uległo przedawnieniu.

skutek postanowienia o wykreśleniu utracił możliwość dochodzenia swoich praw⁹⁹. Wskazane rozstrzygnięcie dotyczyło sytuacji, w której, w trakcie toczącego się sporu pracowniczego, spółka złożyła środki niezbędne do zaspokojenia wierzytelności spornej na rachunek depozytowy, po czym na swój wniosek została wykreślona z rejestru. Wykreślenie to skutkowało umorzeniem procesu wytoczonego spółce przez wierzyciela, a tym samym uniemożliwiło mu odzyskanie środków z depozytu sądowego. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy uznał, iż postanowienie o wykreśleniu spółki z Krajowego Rejestru Sądowego jaskrawo naruszyło prawa powoda odbierając mu możliwość kontynuowania sporu i w konsekwencji domagania się wypłaty środków złożonych na jego rzecz do depozytu sądowego.

Jak już wskazywano, na gruncie art. 285 ksh, powinnością likwidatora spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest nie tylko zaspokojenie wierzytelności bezspornych, ale również złożenie do depozytu sądowego środków na zabezpieczenie wierzytelności niewymagalnych i spornych. Równocześnie ustawodawca, w art. 286 §1 ksh, przewiduje, iż po zaspokojeniu i zabezpieczeniu wierzycieli likwidatorzy mogą podzielić pozostały majątek spółki pomiędzy wspólników. Podział taki prowadzi do pozbawienia spółki majątku, niemniej, jak słusznie wskazuje przywołane orzeczenie Sądu Najwyższego, nie daje podstaw do przyjęcia dopuszczalności wykreślenia z rejestru spółki, w sytuacji w której jest ona stroną procesów sądowych. Wskazane regulacje ksh dobitnie świadczą więc o tym, iż brak majątku spółki, nie może być uznany za samodzielną podstawę wykreślenia podmiotu z Krajowego Rejestru Sądowego.

Przepisy o wykreśleniu spółki z rejestru bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego

Komentując orzeczenie Sądu Okręgowego należy zwrócić też uwagę, iż przywoływane orzecznictwo Sądu Najwyższego, dopuszczające wykreślenie z KRS podmiotów martwych, powstało przed wprowadzeniem regulacji art. 25a – 25e ustawy o KRS¹⁰⁰. Przepisy te wprowadziły do porządku prawnego instytucję postępowania o rozwiązanie podmiotu wpisanego do KRS bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego. Do czasu wejścia w życie powyższych norm brakowało regulacji prawnych, które umożliwiałyby wykreślenie z rejestru podmiotu, co do którego sąd oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości z uwagi na brak wystarczających środków na pokrycie kosztów postępowania. Powoływane orzeczenia Sądu Najwyższego pozwalały na wypełnienie tej luki prawnej i umożliwiały wykreślenie z rejestru podmiotów, które przestały całkowicie funkcjonować w obrocie gospodarczym i posiadały jedynie zobowiązania.

⁹⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 19 lipca 2005 r. (II PK 405/04).

¹⁰⁰ Zostały one wprowadzone dopiero ustawą o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz innych ustaw z dnia 28 listopada 2014 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1924) i weszły w życie w dniu 1 stycznia 2015 r.

W obecnym stanie prawnym ustawodawca w art. 25d ust. 1 ustawy o KRS wskazał, iż dopuszczalne jest wykreślenie z Krajowego Rejestru Sadowego, bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, podmiotu który nie zaspokoił ciężących na nim zobowiązań, pod warunkiem, że (1) nie posiada on zbywalnego majątku, oraz (2) faktycznie nie prowadzi on działalności. Sąd jest jednak zobowiązany umorzyć postępowanie o rozwiązanie podmiotu wpisanego do rejestru bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, a tym samym odmówić jego wykreślenia, gdy poweźmie wiadomość, że zachodzą istotne okoliczności przeciwko rozwiązaniu tego podmiotu, w tym w szczególności uzasadnione interesem wierzyciela. Biorąc pod uwagę brzmienie powyższych przepisów orzeczenie Sądu Okręgowego dopuszczające wykreślenie w omawianym stanie faktycznym spółki z Krajowego Rejestru Sadowego, trudno ocenić inaczej, niż jako *contra legem*.

Po pierwsze w obowiązującym obecnie stanie prawnym podmiot może być wykreślony z rejestru (1) bądź na skutek zakończenia postępowania likwidacyjnego, bądź też (2) na skutek wydania orzeczenia o rozwiązaniu podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Jak wykazano już wcześniej w artykule w stanie faktycznym będącym podstawą rozstrzygnięcia postępowanie likwidacyjne nie zostało zakończone, bowiem likwidator nie doprowadził do końca toczących się wobec podmiotu procesów sądowych. Sąd nie miał więc postaw do wykreślenia spółki w oparciu o pierwszą ze wskazanych przesłanek. Równocześnie nie zostało nawet wszczęte postępowanie w przedmiocie rozwiązania podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, a więc niedopuszczalne było też wykreślenie spółki w oparciu o przesłankę drugą.

Po drugie, skoro nawet na gruncie art. 25d ust. 1 ustawy o KRS, a więc przepisu, który znajduje zastosowanie w sytuacjach wyjątkowych, np. gdy oddalono wniosek o ogłoszenie upadłości lub umorzono postępowanie upadłościowe z tego powodu, że majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania, wykreślenie z rejestru podmiotu wymaga nie tylko wykazania braku majątku spółki, ale również wskazania że nie prowadzi ona żadnej faktycznej działalności, to tym bardziej warunki te powinny obowiązywać w przypadku procedury likwidacji. W stanie faktycznym, który był podstawą orzekania Sądu Okręgowego spółka prowadziła faktyczną działalność, albowiem była aktywnym uczestnikiem toczących się z jej udziałem postępowań sądowych. Tym samym zachodziła przesłanka uniemożliwiająca wykreślenie spółki z rejestru nawet w postępowaniu o rozwiązanie podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Tym bardziej wykreślenie takie było niedopuszczalne w postępowaniu likwidacyjnym.

Po trzecie nawet w postępowaniu o rozwiązanie podmiotu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, gdy dana spółka nie ma żadnego zbywalnego majątku i nie prowadzi żadnej faktycznej działalności, nie może zostać ona wykreślona z krajowego rejestru sądowego, *jeżeli zachodzą istotne okoliczności przemawiające przeciwko rozwiązaniu tego podmiotu bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego, w tym w szczególności uzasadnione interesem*

wierzyciela. Przywołana regulacja wyraźnie wskazuje, iż orzekając o wykreśleniu podmiotu z rejestru należy brać pod uwagę interes wierzycieli spółki. W mojej ocenie, takim istotnym interesem, wykluczającym wykreślenie podmiotu z KRS, pozostaje okoliczność, iż wierzyciele są w trakcie postępowań, które mają umożliwić im uzyskanie tytułów wykonawczych niezbędnych do wystąpienia z roszczeniami z art. 299 ksh.

Konkluzje

Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, iż orzeczenie Sądu Okręgowego dopuszczające wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, będącej aktywnym uczestnikiem postępowań sądowych, nie odpowiada prawu. Zarówno w postępowaniu likwidacyjnym, jak i w postępowaniu o rozwiązanie podmiotu wpisanego do KRS bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego wykreślenie podmiotu, z którego udziałem toczą się sprawy sądowe pozostaje niedopuszczalne.

Powyższe wynika wprost z treści obowiązujących przepisów. Regulacje dotyczące postępowania likwidacyjnego przewidują, iż zakończenie likwidacji może nastąpić dopiero po zakończeniu przez likwidatorów bieżących spraw spółki, a więc również doprowadzeniu do końca toczących się wobec niej procesów (art. 282 §1 ksh). Warunkiem prowadzenia postępowania w przedmiocie wykreślenia spółki z rejestru bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego jest tymczasem nieprowadzenie przez spółkę jakiegokolwiek działalności (art. 25d ust 1 ustawy o KRS). Jeżeli spółka jest aktywnym uczestnikiem postępowań sądowych, warunek ten nie jest spełniony.

Trwające postępowania sądowe jako przesłanka wykluczająca możliwość uznania likwidacji spółki z o.o. za zakończoną, a tym samym wykreślenia jej z KRS

Glosa krytyczna do postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu z 31 stycznia 2017 r. (X Ga 765/16)

O autorze

dr Mikołaj Kondej - radca prawny, doradca podatkowy, doradca restrukturyzacyjny. W ramach kariery zawodowej doradza największym firmom działające w Polsce w kwestiach podatkowych i prawnych. W 2016 roku obronił rozprawę doktorską poświęconą cywilnoprawnym granicom optymalizacji podatkowej. Autor licznych artykułów z zakresu prawa cywilnego i podatkowego.

Streszczenie

Artykuł stanowi głosę krytyczną do postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu z 31 stycznia 2017 r. (X Ga 765/16), w którym Sąd ten zaakceptował wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego spółki, która była stroną toczących się procesów sądowych. Autor analizuje w nim przesłanki, które muszą być spełnione by na gruncie obowiązujących przepisów prawa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością mogła zostać wykreślona z rejestru. Dochodzi on do wniosku, iż sprzeciwiają się one pozbawieniu osobowości prawnej podmiotu, który jest stroną postępowań sądowych.

Słowa kluczowe

likwidacja spółki, wykreślenie spółki z rejestru, utrata osobowości prawnej, art. 299 ksh, wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z 31 stycznia 2017 r. (X Ga 765/16)

Title

Pending court cases as a circumstance excluding possibility of evaluating company liquidation proceeding as finished and removing the company from the court register

Summary

The article is gloss to ruling of regional court in Poznań of 31 January 2017 (X Ga 765/16), in which the Court, approved removing a company from the court register, even though the Company was party to the on going civil proceedings. Author analyses the law to find out conditions which are required to dissolve the Company. According to his findings the deregistration of the company which is party to court proceedings is contra legem.

Key words

Liquidation proceeding, deregistration of the company, loss of legal personality, art. 299 of the polish commercial company code, ruling of regional court in Poznań of 31 january 2017 (X Ga 765/16)